www.motifsempozyum.biz.tr

BİLDİRİ KİTABI

Motif Vakfı Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu

8-10 Kasım 2018 Çanakkale

MOTİF VAKFI ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU (8-10 Kasım 2018/ÇANAKKALE)

BİLDİRİ KİTABI

Editör
Dr. Mustafa AÇA

Motif Vakfı Yayınları

ISBN: 978-975-9049-27-0

İÇİNDEKİLER

♦

SEMPOZYUM KURULLARI....1

SEMPOZYUM PROGRAMI....5

SUNUŞ....16

BİLDİRİLER....17

LİTVANYA TATARLARI: TARİH, DİL VE KÜLTÜR

Doç. Dr. Galina MİŞKİNİENE....17

DESTAN GELENEĞİMİZDE GELENEKSEL OYUNLARIN HALKBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU - Sacide ÇOBANOĞLU....26

BALIKESİRLİ KADINLARIN STATÜ, ROL VE CİNSİYET KİMLİĞİ ALGILARI

Prof. Dr. Mehmet AÇA....31

KENTE GÖÇÜN AİLE YAPISINDA ORTAYA ÇIKARDIĞI BAZI DEĞİŞİMLER DÖRTDİVAN ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Tülay UĞUZMAN....39

ÖMER, OSMAN ve MUAVİYE İSİMLERİNDE ÖRTMECE: PROF. DR. MEHMET FATİH KÖKSAL'IN KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN 25 NUMARALI CÖNK ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ - Mehmet BİRCAN....48

YOL FOLKLORU VE SU ALTINDA KALAN ANLATILAR: ÇAMLIKAYA YOLU ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ....57

BACILAR VE KARDEŞLER: TOPLUMSAL YAPI VE SÖYLEM AÇISINDAN ALEVİ ATAERKİLLİĞİ

Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU....66

KIRGIZ SÖZLÜ KÜLTÜRÜNDE ANNE SÜTÜ

Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ - Emine TAŞ....70

TATAR YAZAR ZARİF BEŞİRİ VE EDEBİYAT TARİHÇİLİĞİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Doç. Dr. Bülent BAYRAM....82

KUTSAL MEKÂNLARDA BÜYÜSEL BİR UYGULAMA: SOMUTLAŞTIRMA

Doç. Dr. Adem KOÇ....92

BALIKESİR KINA ORGANİZASYONU FİRMALARI -HAYAL SATICILARI- ÜZERİNE HALK BİLİMSEL DEĞERLENDİRMELER

Öğr. Gör. Dr. Mustafa AÇA....103

KÜLTÜR AKTARIM ARACI OLARAK AMİGURUMİ: JAPON, RUS VE TÜRK KÜLTÜRÜNDEN ÖRNEKLERLE

Dr. Nagihan ÇETİN....112

BARTIN'DA KÖÇEKLİK GELENEĞİNİN İCRASI VE TEMSİL EDİLEN CİNSİYET KİMLİĞİNE KISA BİR BAKIŞ

Seval KOCAER....117

KARA KOMEDİNİN İZLEĞİNDE SOFRA SIRLARI FİLMİ VE KADININ ANTİ KAHRAMANA DÖNÜŞÜMÜ

Doç. Dr. Tuğba ELMACI....127

KIRGIZ DESTANLARINDA HAYVAN MOTİFİ

Özge KIRCA 134

NASRETTİN HOCA FIKRALARI KUMUK HALK YIRLARINDA

Dr. Aynur QEZENFER QİZİ 145

TELEVİZYONDA ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN TEMSİLİ ÜZERİNE BİR DEĞELENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman FİDAN.....149

AZERBAYCAN KAÇAK HİKÂYELERİNDE YER ALAN KÖROĞLU İLE İLGİLİ UNSURLAR

Dr. Sevtap YAZAR 157

YAŞAYAN KÜLTÜREL MİRAS VE MEDYA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA GÜNÜMÜZ İNTERNET DİZİLERİNDE AİLE İLİŞKİLERİ YANSIMALARI

Dr. Samet KILIÇ 166

FARKLI YÜZYILLARA AİT İKİ TIP YAZMASINDA HAYVAN ADLARI

Arş. Gör. Dr. Elif KAYA 171

AYNI ŞEHİRDE YAŞAYAN KADINLARIN BULUŞTUĞU BİR SANAL ORTAM: ESKİŞEHİRLİ HANIMLAR MEKÂNI

Doç. Dr. Aslı BÜYÜKOKUTAN TÖRET* 181

SU İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALARIN TOPLUMSAL EKOLOJİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Turgay KABAK 192

ELEKTRONİK KÜLTÜR ORTAMINDA BİR ÂŞIK: GÜNCELLENEN ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE ŞEMSİ YASTIMAN'IN YERİ VE ETKİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Uğur DURMAZ 198

GELENEĞİN İCADINDA KADININ ROLÜ: MEZUNİYET KINASI

Dr. Öğr. Üyesi Gülten KÜÇÜKBASMACI.....208

BALIKESİR YÖRESİNDE GÜNCELLENMEYE ÇALIŞILAN GELENEKSEL BİR GELİNLİK: BALIKESİR PULLUSU

Öğr. Gör. Dr. Mustafa AÇA 217

HASAN KARACADAĞ'IN DABBE SERİSİNDE KORKUNUN İKONOGRAFİSİ

Doç. Dr. Tuğba ELMACI 226

SANAL HAFIZA MEKÂNLARI: ALKIŞ-KARGIŞ PLATFORMU İNTERNET SÖZLÜKLERİ

Arş. Gör. Berk YILMAZ.....233

"KURTULMUŞ TOPLULUK" TEOLOJİSİ BAĞLAMINDA ALEVİ ETNOGONİSİ VE NACİYE ANA

Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU 241

MİTOLOJİNİN YENİDEN AKTARIMI SÜRECİNDE BEYAZ PERDEDEN BİR ÖRNEK: MOANA

Dr. Öğr. Üyesi Berna AYAZ 246

ÜSKÜDAR ÇİNİLİ CAMİİ ÇİNİLERİNDE KARANFİL MOTİFİ ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Serap YILDIRIM GEREN.....252

MAKEDON ALKIŞ VE KARGIŞLARI İLE TÜRK ALKIŞ VE KARGIŞLARI ARASINDAKİ BENZERLİKLER

Yıldız ŞARE.....255

FETHİYE SEVDALISI BİR HALK BİLİM DERLEYİCİSİ ÜNAL ŞÖHRET DİRLİK

Dr. Öğr. Üyesi Zekiye ÇAĞIMLAR.....263

İZMİR İLİ MENEMEN İLÇESİNE BAĞLI KOYUNDERE KÖYÜNÜN GEÇİŞ DÖNEMİ RİTÜELLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Handan KASIMOĞLU.....273

GAZİANTEP'TE ASKER FOLKLORU

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman FİDAN.....282

KÜLTÜREL BELLEKTEKİ ANKARA HALK OYUNLARININ İMGE YARATIMINA BİR ÖRNEK: "ANKARA GÖKLER HALK OYUNLARI EKİBİ"

Öğr. Gör. Asuman Reyhan KURT.....287

UYGULAMALI HALK BİLİMİ, KÜLTÜR TURİZMİ VE EKO-TURİZM KAPSAMINDA ENTELKÖY EFEKÖY'E KARŞI FİLMİNİN ANALİZİ

Dr. Mustafa DİNÇ.....294

ÂŞIK ALİ ATAŞ'IN ŞİİRLERİNDE "ZENGİN" KAVRAMI

Dr. Sevtap YAZAR.....299

"İKTİDAR, GÜÇ VE HAK" KAVRAMLARI BAĞLAMINDA KÖROĞLU DESTANI'NI YENİDEN OKUMAK

Dr. Öğr. Üyesi Bora YILMAZ.....311

BAYBURT DEMİRÖZÜ İLÇESİNDE ÇOCUK VE GENÇ OYUNLARI

Üzeyir IŞIK.....316

BİR ENGELLİ FOLKLORUNUN MÜMKÜNLÜĞÜ

Meltem Deniz DOĞAN.....325

SU KÜLTÜNÜN TÜRKLERDEKİ GELENEKSEL DOĞA BİLİNCİNİN OLUŞMASINDAKİ ROLÜ ÜZERİNE

Merve BERBER.....331

KAZAN TATAR MASALI "AKILLI İHTİYAR"DA DEĞERLER ÇATIŞMASI VE EĞİTİMİ

Gizem EROĞLU.....336

GELENEKSEL EKOLOJİ BİLGİSİ BAĞLAMINDA BİR ÇALIŞMA DENEMESİ: AKÇAABAT BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Berk YILMAZ.....342

BİR KADIN EVLİYA ÖRNEĞİ: ELİF ANA

Sema ÖZVEREN.....348

YILMAZ GÜNEY'İN SÜRÜ ADLI FİLMİNE FOLKLORİK BİR BAKIŞ

Aynura GENÇ.....357

ARİSTOTELES'İN "ADAB-I CENG"İ BAĞLAMINDA TÜRK SAVAŞ ADABININ KÜLTÜREL UNSURLARI

Dr. Öğr. Üyesi Nursel UYANIKER.....367

MARMARA DENİZİ'NDEKİ BALIKÇILARIN TARİHSEL KÖKENLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Dr. Mustafa ZENGİN - Öğr. Gör. Dr. Mustafa AÇA.....373

ALEVİ-BEKTAŞİ GELENEĞİNDE HAYVAN MOTİFLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Tuğrul BALABAN - Suna Tuba ÖCALAN.....389

MANİSA MURADİYE CAMİİ ÇİNİLERİNDE KARANFİL MOTİFİ ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Serap YILDIRIM GEREN.....400

KÖROĞLU DESTANINDA İNANÇ ÖGELERİ

Dr. Öğr. Üyesi Bora YILMAZ 403

FOLKLORİK ÇÖZÜMLEME YAKLAŞIMININ GEREKLİLİĞİ VE BİR SES BÖLER GECEYİ ROMANINDA FOLKLORİK UNSURLAR

Nuh BEKTAŞ 409

KORKU SİNEMASININ COĞRAFİ KOORDİNATLARINDA TÜRK KORKU SİNEMASININ YERİ

Doç. Dr. Tuğba ELMACI 419

TÜRK KÜLTÜR TARİHİNDE VELÎ KAHRAMANLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi. Gaye YAVUZCAN.....427

MASA ÜSTÜ YAZILARINA BİR ÖRNEK: CAZILAR DERESİNDE İZLER

Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR - Arş. Gör. Gülşen ÖZÇAMKAN AYAZ 435

ANLAM BİLİMİ AÇISINDAN TÜRABİ'DE BENZETMELERİN GÜCÜ

Prof. Dr. Hülya SAVRAN 444

BÂBUR'UN ORDU TEŞKİLÂTI

Prof. Dr. Mesut ŞEN.....449

LİTVANYA TATARLARI EL YAZMALARINDAKİ TÜRKÇE MİRAÇNAMEDE BAZI ÖZEL ADLARDA GÖRÜLEN İMLA PROBLEMLERİ ÜZERİNE

Doç. Dr. Hüseyin DURGUT 458

SOMUTTAN SOYUTA ANLAM GELİŞMESİNE BİR ÖRNEK: SEV- FİİLİNİN KÖKENİ

Doç. Dr. Özkan ÖZTEKTEN.....464

BİR CÜMLEDEN OLUŞAN KAZAKÇA ATASÖZLERİNDE ÖGELERİNİN KONUMU

Doç. Dr. Murat CERİTOĞLU.....469

XVI. YÜZYILDA İSTİNSAH EDİLMİŞ BİR TIP YAZMASI: ENVÂ-I EMRÂZ

Arş. Gör. Dr. Elif KAYA 491

KIBRISLI İSMAİL RÜŞDÎ VE ŞİİRLERİ

Prof. Dr. Beyhan KESİK - Arş. Gör. Kübra KACAR 501

DOĞUM VE ÖLÜME ŞAİRANE BİR YAKLAŞIM: HÂTİMETÜ'L-EŞ'ÂR'DA GEÇEN DOĞUM VE ÖLÜM İFADELERİ

Dr. Öğr. Üyesi Taner GÖK.....507

ENDERUNLU FÂZIL'IN ZENAN-NÂME'Sİ VE DEFTER-İ AŞK'INDA DÜĞÜN GELENEKLERİ

Arş. Gör. Gökçehan Aysel YILMAZ 515

HATÂYÎ DÎVÂNI'NDA MÜNÂCÂT

Dr. Öğr. Üyesi Özkan UZ 523

AĞULU AŞI BAL EDEN SÖZ: BELÎĞ TEZKİRESİNDE SANATLI ÖLÜM İFADELERİ

Önder YAŞAR 528

BÂKÎ DÎVÂNI'NIN BİR NÜSHASI ÜZERİNE BAZI NOTLAR

Prof. Dr. Beyhan KESİK - Arş. Gör. Kübra KACAR 535

ELMALI İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ "07 EL 2990" NUMARALI MECMÛA ÜZERİNE

Dr. Öğr. Üyesi Seda UYSAL BOZASLAN.....544

BAYBURTLU ZİHNÎ'NİN SERGÜZEŞT-İ ZİHNÎ'SİNDE 19. YÜZYIL OSMANLI TAŞRASINDA DEVLET ADAMLARI

Arş. Gör. Gökçehan Aysel YILMAZ 551

BİR ŞAİRDEN VALİLERE NASİHAT KASİDELERİ (MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ'DEN YÖNETİCİLERE ÖĞÜTLER)

Önder YAŞAR 558

SPOR EDEBİYATI VE MODERN TÜRK ŞİİRİNDEN DÖRT ÖRNEK: "4x400 ENGELLİ", "İSTANBUL DESTANI", "STAD", "DÜZŞİİR"

Dr. Öğr. Üyesi Bilgin GÜNGÖR 566

SELMAN MÜMTAZ VE ÜÇ ŞİİRİ HAKKINDA

Dr. Öğr. Üyesi Mehdi GENCELİ 572

HALDUN TANER'İN HİKÂYELERİNDE ÖZEL HAYAT VURGUSU

Arş. Gör. Tuncay BOLAT 581

MEHMET ÂKİF'İN "ŞARK" MANZUMESİNDE DOĞU-BATI ALGISI VE PARADOKSU

Dr. Öğr. Üyesi Cafer GARİPER - Dr. Öğr. Üyesi Yasemin BAYRAKTAR 590

CAHİT ZARİFOĞLU DESTANI

Dr. Öğr. Üyesi Fırat CANER 597

MELİH CEVDET ANDAY'IN HİKÂYECİLİĞİ VE KİTAPLARINA GİRMEMİŞ BİR HİKÂYESİ

Öğr. Gör. Dr. İsmail Alper KUMSAR 603

KADER Mİ BİLİM Mİ? KARŞITLIKLARIN ROMANI: ÂŞIKLAR DELİDİR YA DA YAZI TURA

Arş. Gör. Cennet ALTUNDAŞ 613

ADİL YAKUBOV'UN KÖHNE DÜNYA ADLI ROMANINDA SİYASİ REJİMİN ELEŞTİRİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Gözde GÜNGÖR 620

NECİP FAZIL VE SEZAİ KARAKOÇ'UN MEHMET ÂKİF'E BAKIŞI

Dr. Öğr. Üyesi Bilgin GÜNGÖR 625

POSTMODERN BİR ALEGORİ ÖRNEĞİ OLARAK HOCAEFENDİ'NİN SANDUKASI

Arş. Gör. Tuncay BOLAT 631

ÂŞIK VEYSEL'İN "GÜZELLİĞİN ON PAR'ETMEZ" ŞİİRİNİN FENOMENOLOJİK DÜZLEMİNE LACAN'DAN VE DERRİDA'DAN BAKMAK

Dr. Öğr. Üyesi Cafer GARİPER - Dr. Öğr. Üyesi Yasemin BAYRAKTAR 639

KESKİN VE SELÂNİK ARASINDA MÜBADELE'NİN YARIM BIRAKTIĞI BİR AŞK HİKÂYESİ: HASRET

Öğr. Gör. Dr. İsmail Alper KUMSAR 645

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ SİYASİ PARTİLERİNİN TÜZÜK VE PROGRAMLARINDA EKONOMİK YAKLAŞIMLAR

Prof. Dr. Mehmet OKUR* 653

ORTAÇAĞ İNGİLİZ KAYNAKLARINDA SARACENLER

Pınar SAVAŞ 662

BİZANS İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDE TRABZON VE ÇEVRESİ (395-641)

Arş. Gör. Ali GENÇ 668

BURSA ŞEHZADE MUSTAFA TÜRBESİ ÇİNİLERİNDE KARANFİL MOTİFİ ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Serap YILDIRIM GEREN.....677

BİR YOL FİLMİ OLARAK PELİN ESMER'İN İŞE YARAR BİR ŞEY YOLCULUĞU

Doç. Dr. Tuğba ELMACI 681

ÇANAKKALE SAVAŞLARININ OSMANLI MECLİS-İ UMUMİSİ'NE YANSIMASI VE ENVER PAŞA'NIN YAPTIĞI AÇIKLAMALAR

Prof. Dr. Mehmet OKUR 686

TÜRK VOKAL MÜZİĞİ İCRA SANATINDA DİL BİLİMİ VE SAHNE ESTETİĞİ

Dr. Emel ŞENOCAK.....699

MAZLÛM'UN YÛSUF U ZÜLEYHÂSI'NDA CİNSELLİK

Arş. Gör. Dr. Munise KOÇ.....705

TÜRK TURİZMİNİN SON DÖRT YILI: 24 KASIM 2015 VE 15 TEMMUZ 2016 OLAYLARININ TURİZM GELİRLERİNE VE ÖDEMELER DENGESİNE ETKİLERİ

Dr. Sezen GÜNGÖR - Nihan TOMRİS KÜÇÜK.....714

SEMPOZYUM KURULLARI

♦

ONUR KURULU:

Prof. Dr. Yücel ACER/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörü
Zeki BAYKAL/Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

♦

DÜZENLEME KURULU:

Prof. Dr. Mehmet AÇA/Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Ferudun Hakan ÖZKAN/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr. Hüseyin DURGUT/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Mustafa AÇA/Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Taner GÖK/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Abonoz KÜÇÜK/Giresun Üniversitesi
Dr. Ahmet Turan TÜRK/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Sezen GÜNGÖR/Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

♦

BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Cengiz AKBULAK/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet AÇA/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Kamile AKGÜL/İstanbul Haliç Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Metin ARIKAN/Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Baki ASİLTÜRK/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ/Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Gülay Ö. BEZER/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Serpil AYGÜN CENGİZ/Ankara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ömür CEYLAN/İzmir Katip Çelebi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN/Mersin Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Yakup ÇELİK/ Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Fikret DEĞERLİ/Yeditepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN/Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İsmet ÇETİN/Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU/Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Semra DAŞÇI/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İbrahim DİLEK/Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Sebahat DENİZ/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Harun DUMAN/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ülkü ELİUZ/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Abdülkadir EMEKSİZ/İstanbul Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Vahdettin ENGİN/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL/Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bozkurt ERSOY/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İnci KUYULU ERSOY/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ahmet KANLIDERE/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Metin KARADAĞ/Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (KKTC)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT/Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Recai KARAHAN/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Muharrem KAYA/İstanbul Kültür Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Zeki KAYMAZ/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Muhtar KAZIMOĞLU/Azerbaycan Milli İlimler Akademisi (Azerbaijan)
Prof. Dr. Beyhan KESİK/Giresun Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Murat KIYILAR/İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi (Türkiye)
Prof. Dr. Murat KOÇ/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Aynur KOÇAK/Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. M. Zeki KUŞOĞLU/Marmara Üniversitesi/Emekli (Türkiye)
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. F. Gülay MİRZAOĞLU SIVACI/Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa MUTLUER/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Medine SİVRİ/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İrfan MORİNA/University of Prishtina "Hasan Prishtina" (Kosovo)
Prof. Dr. Emine GÜRSOY NASKALİ/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ/Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet OKUR/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. M. Naci ÖNAL/Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa ÖNER/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Can ETİLİ ÖTKEN/İstanbul Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR/Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İsa ÖZKAN/Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK/Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Vasiliy RODİONOV/University of Chuvas State "İ.N. Ulyanov" (Chuvashia/Russian Federation)
Prof. Dr. Hülya SAVRAN/Balıkesir Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Alfina SİBGATULLİNA/Russian Academy of Science (Russian Federation)
Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Erdal ŞAHİN/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mesut ŞEN/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Esma ŞİMSEK/Fırat Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Hatice ŞİRİN/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Feridun TEKİN/Giresun Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Hüseyin TÜRK/Ardahan Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Vahit TÜRK/İstanbul Kültür Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Sema UĞURCAN/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Şeref ULUOCAK/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Nikolay YEGOROV/ University of Chuvas State "İ.N. Ulyanov" (Chuvashia/Russian Federation)
Prof. Dr. Dursun YILDIRIM/Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İlsiyar ZAKİROVA/Institute of Galimcan İbrahimov Language, Leterature And Art (Tatarstan/Russian Federation)
Prof. Dr. Suzan CANHASİ/University of Phrishtina "Hasan Prishtina" (Kosovo)
Prof. Dr. Kıymet ÇALIYURT /Trakya Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Serkan ACAR/Ege Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Abdullah AKAT/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Assoc.Prof.Dr. Tudora ARNAUT/Universty of Kiev National Taras Sevchenko (Ukrain)
Doç. Dr. Bülent BAYRAM/Kırklareli Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Meryem BULUT/Ankara Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Murat CERİTOĞLU/Ankara Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet ÇEVİK/Aksaray Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Çağdaş DEMREN/Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ/Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Hüseyin DURGUT/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet Akif ERDOĞRU/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Pervin ERGUN/Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet EROL/Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)
Assoc.Prof.Dr. Ergin JABLE/University of Prishtina "Hasan Prishtina" (Kosovo)
Doç. Dr. Bahadır GÜNEŞ/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ/Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Murat KARATAŞ/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI/Aksaray Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Özkan KESKİN/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Adem KOÇ/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Şerif KORKMAZ/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Ahmet MENTEŞ- Namık Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (Türkiye)
Assoc.Prof.Dr. Galina MİŞKİNİENE/University of Vilnius (Lithuanian)
Doç. Dr. Meral OZAN/Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Adem ÖGER/Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. M. Kirami ÖLGEN/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Kürşat ÖNCÜL/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Ferudun Hakan ÖZKAN/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Özkan ÖZTEKTEN/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Süheyla SARITAŞ/Balıkesir Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Ali SELÇUK/Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Bülent ŞEN/Kırklareli Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Özer ŞENÖDEYİCİ/Hitit Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Emine TOK/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Nezir TEMUR/Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Assoc.Prof.Dr. Nuran MALTA MUHAXHERİ/ University of Prishtina "Hasan Prishtina" (Kosovo)
Dr. Yusuf ACIOĞLU/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Mustafa AÇA/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Yonca ALTINDAL/Balıkesir Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Müzeyyen ALTUNBAY/Giresun Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ebrar AKINCI/İstanbul Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Berna AYAZ/Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Leyla AYDEMİR/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Onur BAMYACI/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Zekeriya BAŞARSLAN/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ü. Ertan DAŞ/Marmara Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Aznavur DEMİRPOLAT/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Süleyman FİDAN/Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Taner GÖK/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Bilgin GÜNGÖR/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Gözde GÜNGÖR/Sinop Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Sezen GÜNGÖR/Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ali ILGIN/İstanbul Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Hilal YAKUT İPEKOĞLU/Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Turgay KABAK/Bayburt Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ali KARACA/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Serdan KERVAN/Unviersity of Prizren "Ushkin Hoti" (Kosovo)
Dr. Handan KASIMOĞLU/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Oğuz KOÇYİĞİT/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Serkan KÖSE/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Veli KUTAY/Giresun Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Abonoz KÜÇÜK/Giresun Üniversitesi (Türkiye)
Assist. Prof.Dr. Kristina LAVYSH/Art Institute of Belarus (Belarus)
Assist. Prof.Dr. Elsev BRİNA LOPAR/University of Prizren "Ushkin Hoti" (Kosovo)
Dr. Hülya Serpil ORTAÇ/Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Mehtap ÖZDEN/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Hamiyet ÖZEN/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Tolga ÖZHAN/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Evrim ULUSAN ÖZTÜRKMEN/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Abdullah ÜSTÜN/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Selma ERGİN SOL/Trakya Üniversitesi (Türkiye)
Asist.Prof.Dr. Kamila STANEK/Univeristy of Varsaw (Poland)
Dr. Fatih ŞAYHAN/Ardahan Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ayşe ALİCAN ŞEN/Kırklareli Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Aslı BÜYÜKOKUTAN TÖRET/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ahmet Turan TÜRK/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Nursel UYANIKER/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Hüseyin YAMAN/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)

♦

KATILIMCI ÜLKELER:

Litvanya, Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Kosova, Arnavutluk, Makedonya, Türkiye

"KURTULMUŞ TOPLULUK" TEOLOJİSİ BAĞLAMINDA ALEVİ ETNOGONİSİ VE NACİYE ANA*

♦

ALAWITIAN ETHNOGONY AND MOTHER NACİYE IN THE CONTEXT OF "SAVED COMMUNITY" THEOLOGY

Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU**

ÖZET: Alevi geleneğinde ve sözlü anlatılarında "Güruh-u Naciye" veya "Naciye Ana" olgusu yaygın bir biçimde bilinmektedir. Bu anlatılara göre, ilk insan/peygamber Âdem ve eşi Havva'nın oğlu Kabil'in kardeşi Habil'i öldürerek ilk cinayeti işlemesiyle insan soyu kirlenmiştir. Bunun sonucu olarak tanrı, Âdem ile evlenmesi için Naciye adlı bir meleği yeryüzüne göndermiş, ancak Âdem'in Havva'ya söz vermesi nedeniyle Naciye'yle evlenmemiştir. Ardından Naciye ile Şit evlenmiş, bunların soyu da "kurtulmuş" manasına gelen "Güruh-u Naciye" olarak adlandırılmışlardır. Ortodoks İslam geleneğinde de 73 fırka içinde "kurtulmuş fırka" inancı peygamberin izini takip edenleri niteleyen bir kavramdır. Semitik antropogonide ilk insanın oluşumunda hammaddenin çamur olmasına rağmen Naciye soyundan gelenlerin hammaddesi tanrının cevheri ve nurudur. Bu çalışmada Alevi etnogonisi bağlamında Güruh-u Naciye ve Naciye Ana anlatıları topluluğun mitolojik köklerine dair semantik ilişkilendirmeler yapılarak incelenmiştir. Çalışma, Balıkesir yöresinde Alevi köylerinde yapmış olduğumuz saha araştırmalarından ve yazılı kaynaklardan elde edilen verilere dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Alevi Etnogonisi, Güruh-u Naciye, Naciye Ana, Kültürel Kimlik.

ABSTRACT: *The fact of "Güruh-u Naciye (Saved Group of Seth Prophet; the only community which is saved and blessed by Allah)" or "Mother Naciye (a fallen angel from heaven, named Noraea)" is commony known in Alawitian tradition and its verbal narrations. According to these narrations, human lineage was polluted with the first murder committed by Cain, son of the first man/prophet Adam and Eve, his wife, by killing his brother, Adel. Thereupon, God sended an angel called Naciye (Noraea) to the earth to marry to Adam. But, Adam did not marry to Naciye since he promised to Eve. After that, Seth and Naciye got married, and lineage of them was named as "Güruh-u Naciye", meaning "the saved; the salvagated". Also in Orthodox Islam tradition, the faith of "the saved sect" among 73 sects is a concept characterizing followers of the prophet. In Semitic anthropogony, although the stuff is mud in the first human's genesis, that of descendants of Naciye is the God's essence/ore and divine light. In this study, we examined narrations of Güruh-u Naciye and of Mother Naciye in the context of Alawitian ethnogony, by making semantic associations on mythologic origins of the community. The study is based on information obtained from field studies we carried out in Alawitian villages in Balikesir locality and from the written sources.*

Keywords: *Alawism, Alawitian Ethnogony, Güruh-u Naci, Mother Naciye, Cultural Identity.*

1. Giriş

Topluluk, üyeleri arasında karşılıklık ilkesine dayalı toplumsal bir ilişki biçimini yaşatıyor olmaları esasına dayalı istikrarlı yapısal kümelerdir. Topluluk, hem yapısal hem de simgesel olarak diğer gruplardan ayırıcı niteliklere sahip belli sınırlara sahiptir ve primordial bağların yanı sıra ortak menfaati gözetir. Bu anlamıyla, ana toplumsal yapı içinde kültürel adacıklar oluşturabilme yetisiyle topluluk, bize özgün etnografik veriler sunar.

Anadolu Aleviliği, hem inanç hem de sosyal organizasyon bakımından çeşitli farklı görüşlerle değerlendirilmiş heterojen toplulukları kapsamaktadır. Ancak, kurumsal ve teolojik açıdan Aleviliğin şifahi bir geleneğe dayanıyor oluşu, kimi araştırmacıların Sünni-Şii gibi mezhebi temeller üzerinden konuyu değerlendirmelerine sebep olmuştur. Yine, Alevi topluluk yapısının "kutsal anlatılar" yoluyla ikame edilmesi, araştırmacıları doğrudan yazılı İslami mitoloji anlatılarına, dolayısıyla Şiiliğin temel kaynaklarına yönlendirmektedir.

Ali Yaman'a göre (2010: 116-117), Anadolu'da Alevilik, İslam'a ilişkin dinsel kurum ve kurallardan İslam tarihine, dinsel metinlerin anlaşılması ve yorumlanmasına kadar, Sünniliğin İslam yorumundan çok farklı bir yapıya sahip bulunmaktadır. Yüzyıllarca bir arada yaşamanın,

* Bu çalışma, 117K037 numaralı ve "Toplumsal Cinsiyetin İnşası ve Kadın Folkloru: Balıkesir Örneği" adlı TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında desteklenen saha araştırmalarından elde edilen verilerden üretilmiştir.
** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Çanakkale/TÜRKİYE

aynı kaynaklardan beslenmenin doğal bir sonucu olarak çeşitli benzerlikler de bulunmakla birlikte, Aleviliği Sünniliğin İslam kalıpları içerisinde anlamaya çalışmak olanaksızdır. Alevilik, tarihsel ve sosyal koşulların doğal bir sonucu olarak, kitabi olmaktan çok, sözlü geleneğe dayalı eski inanç ve geleneklerin İslami şekiller altında yaşamaya devam ettiği bir inançtır. Alevilikte geleneğin dini kurum ve kurallara baskın gelmesine dayanan bir inanç yapılanmasından söz edilebilir.

Alevi teolojisinde yaygın bilinen Hak, Muhammet, Ali üçlemesi; Aleviliğin referanslarından sayılan Buyruk'larda ve Alevi-Bektaşi ozanların nefeslerinde çokça işlenmiş bir fenomendir. Üçlemenin her biri, birbiriyle iç içe geçmiş kavramlardan mürekkeptir ve sınırları çok da belirgin değildir. Kırklar Meclisi varyantları başta olmak üzere Muhammet'in miraçta aslanla karşılaşması, Güruh-u Naciye gibi çeşitli anlatılarda Alevi kozmogonisine ve antropogonisine dair ipuçları elde edilebilmektedir. Örneğin, ortodoks İslam'ın yaratılış kurgusundan farklı olarak Muhammet ve Ali nurdan yaratılmışlardır. Gölpınarlı ve Boratav'ın "*Menakıb ül-esrar Behçet ül-ahrar*" adlı buyruktan aktardıkları anlatı şöyledir: "*Evvela Hak sübhane ve ta'ala kemal-i kereminden ve lütfu inayetinden bir yeşil derya yarattı. Ol deryaya terbiye nazarı saldı. Derya mevc urup çuş kıldı. Ol deryadan bir gevher taşra düştü. Hak celle ve'ala ol gevheri iki şak eyledi. Biri yeşil, biri ağ oldu ve ol kandil ki yeşil kubbe misalinde asılı idi, Allah azze ismuhu ol nuru bu yeşil kubbe misalinde asılı olan kandile koydu. Ol yeşil nur Muhammed Mustafa nuru ve ol ağ nur Murtaza Ali nuru idi*" (Gölpınarlı ve Boratav, 2010: 151).

Görüldüğü üzere, Muhammet ile Ali'nin eşit statüde bir öze sahip olduğu anlaşılmaktadır. Anlatıda geçen "nur", tanrısal köklere atıf yapan bir özellikte olup Alevi toplumsal örgütlenme biçiminin teolojiye etkisi noktasında bu hususu dikkat çekici bulduğumuzu belirtmeliyiz. Ali'nin doğaüstü yönü ve tarihsel kişiliği üzerine pek çok görüş ileri sürülmüştür. Alevi üçlemesi ile Baba, Oğul ve Kutsal Ruh ekseninde üçlükte birlik esasına göre yapılanan Hıristiyan teslisi arasında bir paralellik söz konusudur[1]. Bize göre, Alevilikte Tanrı'nın enkarne biçimlerinin yanında Muhammet, Ali ve Tanrı arasında cevheri birlik üzerinden değerlendirmeler yapılması gerekmektedir.

2. Alevi Etnogonisi ve Güruh-u Naciye Miti

Mitolojik anlatılar, toplumsal yapıların birer yansıması gibidir. Üstyapı homojen olsa bile alt yapısal birimlerde heterojenlik söz konusuysa ana kültür dairesinde yer alan mitoslara alternatif topluluk anlatıları ortaya çıkmaktadır. Etnogoni, bir topluluğun nereden geldiğine, nereden türediğine dair anlatıları kapsar; Türklerin bozkurt, mağara veya dağdan doğduklarına yönelik türeyiş mitleri gibi. Bu bağlamda Güruh-u Naciye miti İslam'ın yaratılış olgusuna alternatif bir kurgu içermektedir. Bu anlatılara göre, ilk insan/peygamber Âdem ve eşi Havva'nın oğlu Kabil'in kardeşi Habil'i öldürerek ilk cinayeti işlemesiyle insan soyu kirlenmiştir. Bunun sonucu olarak Tanrı, Âdem ile evlenmesi için Naciye adlı bir meleği yeryüzüne göndermiş, ancak Âdem'in Havva'ya söz vermesi nedeniyle Naciye'yle evlenmemiştir. Ardından Naciye ile Şit evlenmiş, bunların soyu da "kurtulmuş" manasına gelen "Güruh-u Naciye" olarak adlandırılmışlardır (KK-1, KK-2). Ortodoks İslam geleneğinde de 73 fırka içinde "kurtulmuş fırka" inancı, peygamberin izini takip edenleri niteleyen bir kavramdır.

Alevi geleneğinde Güruh-u Naciye anlatıları sözlü kaynakların yanında yazılı kaynaklarda da yer almaktadır. Anlatının birkaç değişik varyantı varsa da en bilineni şöyledir: "*Âdem'le Havva cennette gezerken bir erkek aslanla bir dişi aslanın cinsel birleşmesini görürler. Allah onlara nesillerini sürdürmeleri için bu olayı göstermiştir. Bu günden sonra Âdem ile Havva'nın 72 çift çocukları olur. Her çiftin erkeği diğer çiftin dişisi ile evlenir. Dünya üzerindeki 72 millet bunların soyundan gelir. Zamanla Havva'nın nesli kurur, Âdem bunu Havva'ya söylediğinde Havva kızar ve asıl Âdem'in neslinin kuruduğunu iddia eder. Âdem erkeğin neslinin ölene kadar süreceğini söyler. İddialarını ispat için iki ayrı küpe nefeslerini üfleyip 40 gün sonra açmak üzere sözleşirler. Havva sabredemez ve küpleri açıp bakar. Kendi küpünde çöplerden başka bir şey bulamaz. Âdem'in nefesini üflediği küpü açıp baktığında parmağını emen bir çocuk görür, bu Güruh'tur. Havva kıskandığı için küpü sallar ve çocuğun kolları kırılır, bu çocuk Âdem'in oğlu Şit*

[1] Bunun yanında yeni Platonculuk esasına dayalı İbn Arabi'nin tasavvuf felsefesinde de "Muhammedi cevher" veya "nur-u Muhammed" formülasyonu yaratılışın merkezine yerleştirilmiştir. Konuyla ilgili bk. (İbn Arabi, 2016).

peygamberdir. Şit kırık demektir. Havva daha sonra küplerin yerini değiştirir. Ancak kudretten bir el küplerin yerini tekrar değiştirir. 40 gün geçtiğinde sözleştikleri gibi küpleri açarlar. Havva'nın nefesini üflediği küpten bir tavşan fırlayıp kaçar. Havva'nın nefesinden oluştuğu için tavşan hayız görür ve Aleviler tarafından yenmez. Âdem'in küpünü açtıklarında Şit'i görürler. Şit her gün iki karış büyür ve olgun bir insan olur. Cenab-ı Hak bir gün Âdem'in neslinin yürümesi için Naciye adında bir kadın yaratır ve Cebrail vasıtasıyla Âdem'e gönderir. Âdem tarlada olduğu için eve geldiklerinde onları Havva karşılar. Havva Cebrail'e Naciye'yi niçin getirdiğini sorar, Cebrail anlatır. Naciye'yi Havva kıskanır, kadınlardaki kıskançlık buradan kalmadır. Havva bu olaydan sonra yemek hazırlayıp, tarlada bu olaylardan habersiz çalışan Âdem'e götürür. Âdem'e kendinden başka birisiyle olmayacağına dair yemin ettirir. Akşam eve döndüğünde Naciye'yi gören Âdem ona kim olduğunu sorar. Naciye olayı ve orada niçin bulunduğunu anlatır. Hz. Âdem Naciye'ye sen artık benim kızım sayılırsın, çünkü ben Havva'ya söz verdim ve yemin ettim der. Daha sonra oğlu Şit ile Naciye'yi evlendirir. Dünya üzerindeki 73. insan nesli onlardan türer. İşte bu 73. millet Alevi milletidir. Aleviler Güruh-u Naciye soyundan gelir" (Er, 1998: 99-100).

Âdem Koç'un verdiği bilgilere göre, Alevi teolojisinde peygamberler, veliler, Kırklar, Ehl-i Beyt, On İki İmamlar, On Dört Masum-u Pak, On Yedi Kemerbestler bu soydan gelmektedir. Havva hayırsız, Naciye hayırlı olarak gösterilmiştir. Bu nedenle soyları On İki İmamlar aracılığıyla Peygamber'e dayandırılan dedeler ve onların eşleri (ana bacılar) Alevi inanç sisteminde kutsanır. Bu teolojik ve mitik kökenle kutsanan kadın, evliya-eren kültüyle birleşerek varlığını sürdürmüştür. Güruh-ı Naciye miti, temiz bir nesil ve kurtulmuş bölüğün açıklamasını yaptığı için aynı zamanda türemeye Tevrat'ta aktarılandan farklı bir yorum getirir. Yaratılış ve türeyişle ilgili açıklama getiren bu mitik anlatı Şia, Hurufilik, Kuran-ı Kerim, Tevrat ve Pandora gibi kaynakların harmanlanmış biçimidir (Koç, 2015: 131-132). Anlatıda dikkat çeken nokta, Şit-Naciye'nin temiz-masum; Âdem-Havva'nın kirli-günahkâr olduğuna dair açık vurgulardır. Bu yönüyle anlatı, Hıristiyanlığın insan neslinin günahkârlığına dair doktriniyle benzer özellikler taşımaktadır.

Semitik antropogonide ilk insanın oluşumunda hammaddenin çamur olmasına rağmen Naciye soyundan gelenlerin hammaddesi Tanrı'nın cevheri ve nurudur. Bu inançla benzer biçimde, Yahudi ve Hıristiyan geleneğinde bazı toplulukların "Tanrı'nın oğulları" olduklarına dönük anlatılar ve inançlar vardır. Bu bağlamda dışa kapalı topluluklarda, kültürel kimliğin sürdürülmesinde önemli rol oynayan diğer topluluklardan "ayırıcı" sınırlarla ilgili anlatılar Güruh-u Naciye'de kendini göstermektedir. Söz konusu anlatı ve inançlar, ilkel toplulukların ilk-ata mitleriyle ilişkili klan etnogonizmiyle örtüşmektedir. Genelde ilkel topluluklarda varlığını sürdüren etnogoniye dönük inanç ve anlatıların modern toplumda karşımıza çıkması dikkat çekicidir. Aleviliğin inanç merkezinde yer alan bu türeyiş anlatısında ilk-ata kişinin Şit'ten ziyade aynı zamanda melek olan Naciye Ana'ya dayandırılması hususunu kadın merkezli bir dünya görüşünün tezahürü olarak okumak mümkündür.

Anadolu Aleviliğinin teolojisinde mitik Ali tanrısallaşmıştır. Ali'nin Allah'ın nurundan yaratılıp bütün peygamberler kılığında gelenin Ali olması; Allah'ın "aslımsın ya Ali" dediği inancı, dünyayı yaratanın Ali olduğu inancı; Ali'nin ölmediği, sürekli başka kılıklarda geldiği, zor durumda kalındığında Ali'nin kurtarıcı olarak çağırılması yönündeki inanışlar tenasühle birlikte enkarnasyon inancından kaynaklanmaktadır (Selçuk, 2005: 67). Yaratılıştaki nur ile Ali ilişkisini Ali Selçuk, Safevi etkisine bağlamıştır. Selçuk, konuyla ilgili "*… nurdan yaratılış miti her ne kadar Mani kozmogonisi ile benzerlik arz etse de nurdan yaratılış mitinin Tahtacıların inanç sistemi arasında yer almasında Safevilerin etkisinin olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü Anadolu Alevileri arasında nur ve Ali'nin nurdan yaratılışı ile ilgili şiirlerin Anadolu'da Safevi misyonerliğinin en yoğun olduğu dönem olan 16. yüzyılda yazılmaya başladığını görmekteyiz*." (Selçuk, 2005: 62) demektedir.

Alevi ezoterizminde "sır" olarak addedilen bilgilerden biri, Güruh-u Naciye anlatılarıdır. Bu anlatılar, vahdet-i vücut, vahdet-i mevcut, hulul gibi motif ve inançlar ekseninde Alevi ozanları tarafından işlenmiştir. 17. yüzyıl Alevi ozanı Kul Himmet'in şu dörtlüğü, madde, nur ve Güruh-u Naciye arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir:

Derdimin dermanı yaramın öcü
Dört anasır mevcud Güruh-ı Naci

Belinde kemeri başında tacı
Yüzünde parlıyor nur Hacı Bektaş (Eyuboğlu, 1990: 501).

16. yüzyılda yaşamış Sersem Abdal'ın aşağıdaki dörtlüğünde geçen "Naciler olmuştur sırrın agahi" ifadesindeki "gizli bilgileri bilen" anlamı, ezoterik görüşler ekseninde yukarıdaki tezlerle örtüşmektedir:

Naci güruhunun parlıyor mahi
Naciler olmuştur sırrın agahi
Nuh'un gemisine bindik biz dahi
Ey Güruh-ı Naci size aşk olsun (Gölpınarlı, 1963: 36).

17. yüzyıl Alevi ozanlarından Virani'nin aşağıda yer verilen iki dörtlüğünde Güruh-u Naci, Şah, nur gibi kelimeler geçmektedir. Dörtlüklere bütüncül bakıldığında hem enkarnasyon, hem tanrısal öz, hem de vahdet-i vücut düşüncesinin izlerine rastlanmaktadır:

Güruh-ı Naci'den bir bacı geldi
Kırkların dolusun eline aldı
Cümlesi bacıya bir secde kıldı
Şah dedik bacıya Şah'tan içeri

Bacının ismine Fatima dediler
Yeri göğü onda mevcud bildiler
Selman üzüm getirdi engür ezdiler
Gark olduk engüre nurdan içeri (Kurt, 2016: 111).

3. Sonuç

Alevi topluluklarının hem yazılı hem de sözlü kaynaklarında aktarıla gelen Güruh-u Naciye miti, ezoterik bilgiye dayalı özgün bir etnogoni kurgusu sunmakla birlikte Alevilik özelinde alt-topluluklar yapısını ve örgütlenme biçimini de yansıtmaktadır. Âdem ve Havva ile alt soylarının "kirlenmiş-günahlı" olmasına dönük Semitik teolojik perspektife alternatif "nur"dan türemiş Şit ile Naciye soyuyla ilgili inançlar, tanrısal köklere atıf yapan yönüyle "kurtulmuş topluluk" inançlarına paralel bir özellik arz etmektedir. Nitekim Şit, birçok gnostik akımda gizemli bilgi silsilesinin ilki kabul edilir.

Söz konusu mitte, Maniheizm, Zerdüştlük ve antik inançlar ile İslam tasavvuf geleneğinin izlerini görmek mümkündür. Diğer yandan, seçilmişlik ya da tanrısallık temalı türeyiş anlatıları, Köktürkler ile Uygurlarda da vardır. Alevilikteki söz konusu olgunun eski Türklere özgü "seçilmişlik" ya da "tanrısallık" temalı türeyiş anlatılarının İslamlaşma ile İran ve Hristiyanlık unsurları üzerinden güncellenmiş olabileceği ihtimali de göz önünde tutulmalıdır. Malum olduğu üzere "nur", Maniheizm'in etkisiyle daha Uygurlardan itibaren görülen bir olgudur. Mit, köken bakımından "tanrısal nur" cevherine sahip ve bu nuru kan yoluyla sonraki kuşaklara aktaran "temiz-masum" topluluğun alegorisini sunmaktadır ve topluluk üyelerine psikoteolojik açıdan aidiyet ve arınmışlık duygusu kazandırmaktadır.

Alevilikte her ne kadar her ikisi çoğu kez aynileştirilse de Ali ile Muhammet peygamber dünyevi varlıklar yaratılmadan önce tanrısal nurdan yaratılmışlardır ve ayrıca onların nurdan yaratılmış melek olan Naciye Ana ile kuvvetli semantik bağları vardır. Dolayısıyla Ehl-i Beyt ve onlarla yapısal bağı bulunan Alevilerde bu tanrısal "nur" silsile şeklinde kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Bu nedenle Güruh-u Naciye adıyla adlandırılan topluluklarda tıpkı meleklerde olduğu gibi "masumiyet", "kirlenmemişlik" söz konusudur ve yine büyük olasılıkla bu nedenle Alevilik soy esaslı bir inanç sistemidir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

Er, P. (1998). *Geleneksel Anadolu Aleviliği*. Ankara: Evrak Yayınları.

Eyuboğlu, İ. Z. (1990). *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*. İstanbul: Der Yayınları.

Gölpınarlı, A., Boratav P. N. (2010). *Pir Sultan Abdal*. İstanbul: Derin Yayınları.

İbn Arabi. (2016). *Fütuhat-ı Mekkiyye: Âlemin Yaratılışı*. (Çev. E. Demirli). İstanbul: Litera Yayıncılık.

Koç, A. (2015). "Güruh-ı Naci'nin Saçlı Bacıları: Alevi-Bektaşi İnanç Sisteminde Kadın Olmak". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, ss. 125-144.

Kurt, N. (2016). *El Vurup Yaremi İncitme Tabip: Zileli Âşık Sadık Doğanay*. İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.

Selçuk, A. (2005). *Tahtacılar: Mersin Tahtacıları Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Yaman, A. (2010). "Türk Siyasi Tarihinde Alevilik: Alevi Hareketinde Etnik ve Dinsel Farklılaşmalar Üzerine Genel Bir Değerlendirme". *Türkiye'de Kesişen-Çatışan Dinsel ve Etnik Kimlikler*, (Ed. R. Ö. Dönmez vd.). İstanbul: Say Yayınları, ss. 115-144.

Sözlü Kaynaklar

KK-1: Ali Tuzlu, 1949 doğumlu, ilkokul mezunu, muhtar/zakir, Balıkesir-Edremit'e bağlı Çamcı Köyü'nde yaşıyor. (Görüşme Tarihi: 17.07.2018)

KK-2: Mehmet Ateş, 1953 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli/dede, Balıkesir-Kepsut'a bağlı Mehmetler Köyü'nde yaşıyor. (Görüşme Tarihi: 02.08.2018)